

Betygsättning i svensk högre utbildning – ett hinder för mobilitet?

Kort redogörelse för ett seminarium arrangerat av den svenska Bolognaexpertgruppen i samarbete med SUHF den 4/6-13 på Stockholms universitet.

Seminarieret bestod av en blandning av föredragningar i plenum, gruppdiskussioner och en paneldebatt. Det var 108 personer från 29 lärosäten anmälda till seminarieret. Av dessa dök uppskattningsvis 90 personer upp på seminarieret.

Bakgrunden

Seminarieret inleddes av Mats Edvardsson från Göteborgs universitet, tillika verkställande ledamot i SUHF:s expertgrupp för studieadministrativa frågor. Han redogjorde på ett övergripande plan för de olika problem som har uppmärksammats den senaste tiden när det gäller betyg och mobilitet. Mats konstaterade att betyg påverkar studenternas möjligheter att vara mobila, särskilt i ett internationellt perspektiv. Orsaken är att betygsens roll och funktioner ser olika ut i olika länders utbildningssystem. De svenska betygssystemen påverkar mobiliteten bl. a. genom att antalet betygssteg i de flesta fall är få menade Mats. Detta gör det svårt att urskilja skillnader i prestationer, något som är ett viktigt inslag vid många former av mobilitet. Vidare finns det ett stort antal olika system som tillämpas, i många fall flera olika system vid ett och samma lärosäte. Detta skapar otydlighet i relationer med partnerlärosäten.

Svenska studenter missgynnas när de söker fortsatta studier, exempelvis masterutbildning, med en svensk kandidatexamen i botten. Också när de söker arbete utomlands kan de missgynnas. Utländska studenter missgynnas framförallt vid tillgodoräknande av sådan utbildning som de följt vid ett svenskt lärosäte. Det kan t.ex. gälla kurser inom ramen för ett utbytesprogram, där få svenska betygssteg inte ger studenten tillräckligt ”utbyte” i relation till hemmauniversitetets utbildningsstruktur.

Mats redogjorde också för rekommendationerna i ECTS Users’ Guide att använda ECTS Grading Table (EGT) och SUHF:s rekommendationer om hur den bör användas.

Ett utifrån-perspektiv

Rosalind Duhs från University College London, UCL, gav en bild av hur det svenska systemet kan te sig utifrån. Hon konstaterade att betygsfrågan i Sverige verkar vara mer politiserad än i andra länder, vilket försvårar en debatt. Det centrala måste vara att se frågan utifrån studenternas synvinkel. Hon visade hur översättning sker mellan olika betygssystem och hur svårt det är att förstå värdet i de svenska betygen när man försöker översätta dem till andra betygsskalor. Antalet betygssteg är alltför få för att de ska kunna ge en indikation om studentens prestation.

Rosalind genomförde inför seminarieret en mindre undersökning bland de svenska studenter som för närvarande studerar vid UCL. Vårterminen 2013 var det 108 studenter. En enkät skickades ut till dessa och 42 svarade. Svaren visar att de svenska studenterna generellt sett var nöjda med den mer fingradiga betygsskalan som används i England. Endast ett fåtal studenter föredrog ett system med färre betygssteg. De framförde också att det var sporrande att veta hur man ligger eftersom det ger en stimulans till att anstränga sig hårdare för att nå ett bättre betyg.

Ett teoretiskt perspektiv

Max Scheja, Stockholms universitet, föreläste på temat Målstyrning och lärande – en pedagogisk problematisering av målstyrda graderade betyg. Enligt Max gäller det att skilja på personlig förståelse och målförståelse. Vid bedömning måste man systematiskt urskilja den enskilda studentens personliga förståelse i relation till den målförståelse som gäller för det specifika utbildningsprogrammet eller den specifika kursen. För det behövs väl formulerade lärandemål och kriterier för hur man ska mäta om målen har uppnåtts.

Några exempel ur verkligheten

Frågor till Universitets- och högskolerådet

Cecilia George från, Avdelningen för bedömning av utländska betyg vid Universitets- och högskolerådet konstaterade att Universitets- och högskolerådet inte har något uppdrag när det gäller betygsättning. Myndigheten får dock i egenskap av ENIC/NARIC-kontor i Sverige frågor om betyg. Frågorna gäller då ofta hur man ska räkna om svenska betyg vid ansökan till vidare studier utomlands. Vanligt förekommande är också frågor om betyg på en examen i sin helhet. Sådana övergripande betyg ges inte i Sverige men efterfrågas ofta vid ansökan till utbildningar utomlands, exempelvis England. Ett exempel gällde en student som känt sig missgynnad vid urval till en masterutbildning i Spanien. Hon ansåg att hennes betyg enligt skalan G och VG hade värderats för lågt. Ytterligare ett exempel var en fråga som nyligen ställdes till myndigheten om huruvida man som student, i och med Bolognareformen, har rätt att få sina betyg översatta till ECTS-skalan. Svaret är att man inte har det. Frågan har emellertid inte prövats.

Erfarenheter från Karlstads universitet

Carina Eriksson och Berndt Andersson redogjorde för erfarenheter från Karlstads universitet när det gäller betyg inom ramen för utbytesavtal. Enligt rektorsbeslut från januari 2011 ska Karlstads universitet inte längre ge ECTS-betyg till utbytesstudenter. Istället ska alla få betyg i det lokala betygssystemet, men dessutom få betygsfördelningen redovisad enligt EGT. Många utbytesstudenter är emellertid inte tillfredsställda med att endast få betyg enligt en skala med U, G och VG. Ett G blir ofta en besvikelse för studenten. Många studenter behöver ett mer fingraderat betyg för att kunna visa på goda resultat. När de svenska betygen räknas om vid hemuniversitetet ska de ofta ligga till grund antingen för urval till vidare studier eller som underlag till ett sammanlagt betyg på examen. Redovisning av betygsfördelningen enligt EGT löser inte problemet eftersom ett G kan motsvara allt från E till B enligt den gamla ECTS-betygsskalan.

Vid samarbeten med partnerlärosäten i Tyskland, USA, Kanada med flera länder har avsaknaden av ett betygssystem med fler steg varit uppe för diskussion. Karlstads universitet hyser en viss oro för att man pga. betygssystemet dels ska förlora viktiga utbytespartners, dels få mindre motiverade utbytesstudenter då de mer ambitiösa kan antas välja andra länder där man kan få spetsbetyg. För att lösa dessa problem har mycket tid lagts ner på att förklara det svenska betygssystemet för partneruniversitetet. Man har också kompletterat betygen med speciella betygslänkande utlåtanden till studenter som efterfrågar det.

Lunda-studenter har svårt att söka stipendier i Japan

Marie Herner Hällström, Lunds universitet, redogjorde för problem som kan uppstå när svenska studenter söker internationella stipendier, i synnerhet i Asien. När studenter exempelvis ansöker om det japanska stipendiet JASSO, eller om stipendier inom ASEM DUO, ska studenternas betyg anges enligt GPA-systemet (Grade Point Average). Någon officiell omräkningstabell finns inte, men på nätet finns ändå hjälpmedel, bl.a. GPA-calculator. Med denna kan man räkna om den fyrgradiga amerikanska GPA-skalan. Problemet är att de hjälpmedel som finns kan man inte räkna ut GPA om studenten har betyg i olika betygsskalor.

Diskussion i grupper och med en panel

De olika exemplen från förmiddagen gav bränsle till diskussionerna på eftermiddagen.

Diskussionerna fördes i mindre grupper om mellan 14-18 personer. Diskussionerna genomfördes först i grupper indelade efter ämnesområde, därefter i slumpmässigt indelade grupper där huvudprincipen var att representanter från olika lärosäten skulle blandas. Diskussionsledarna som var utsedda i förhand deltog sedan i den avslutande paneldebatten där bl.a. följande synpunkter kom upp:

- Många lärosäten för just nu ingående diskussioner om betyg för såväl de inhemska studenterna som utbytesstudenter. Det hänger till stor del samman med att fler och fler lärosäten har slutat att ge betyg enligt ECTS-skalan och istället redovisar betygsfördelningen enligt EGT. Problemen som till viss del har dolts av användandet av ECTS-betyg har därmed kommit upp till ytan.
- Det tycks nu finnas ett mer öppet klimat för att diskutera betyg än tidigare, vilket kanske hänger samman med att diskussionen inte bara handlar om betyg utan om hela vår utbildning. Och om vi ska diskutera betygen så måste vi rimligen också hantera frågan om kriterier för de olika betygsnivåerna.
- I debatten ställs ofta målrelaterade mot relativa betyg. Frågan är om de verkligen är oförenliga. Det finns dessutom anledning att diskutera om sedvanliga betyg kan kombineras med portfolio-teknik.
- Olika betygssystem vid olika lärosäten och ämnen främjar inte mobilitet, varken inom eller utom landet. Många ansåg att en nationell betygsskala vore önskvärd.
- I rekryteringshänseende kan det också vara en fördel att ha ett gemensamt betygssystem eftersom det skulle klargöra det svenska alternativet. Nu är det ganska oklart för utländska studenter vad som gäller i fråga om betyg.
- Ett gemensamt betygssystem kan bidra till en hälsosam debatt kring betygssättning och även bidra till kvalitetssäkra betygssättningen, då det möjliggör för större lärosätesövergripande diskussioner och betygskonferenser.
- Också när det gäller utbytesverksamheten var det en utbredd åsikt att ett betygssystem med fler steg skulle vara att föredra. Bland internationella koordinatörer var den åsikten helt dominerande.
- Ju mer internationell utbildnings- och arbetsmarknaden blir, desto större torde problemen med det splittrade svenska betygssystemet med dess få betygsteg bli. Vi måste lyfta blicken från det nationella och förstå hur det ter sig utifrån.

- Vissa mer välavgränsade områden som t.ex. ingenjörer och jurister borde kunna bli föregångare!
- Samarbete om gemensamma program och examina försvåras när ett lärosäte tillämpar ett betygssystem med få steg. Svenska lärosäten samarbetar ofta med lärosäten i länder med fler betygssteg, vilket leder till svårigheter.
- En modell som borde prövas är att lärosätena enas om att rekommendera ett betygssystem, och att enskilda lärosäten sedan väljer om man vill tillämpa detta eller ej.
- Med dagens system där antalet betygssteg är få, har det på flera håll utvecklats ett parallellsystem där betygsliknande utlåtande ges till de utbytesstudenter som efterfrågar detta. Därmed har vi redan i många fall infört mer graderade betyg. Detta ger extra arbete för lärarna. Det främjar inte heller transparens eftersom dessa parallella system inte har några fastslagna betygskriterier. Det uppstår en tydlig risk för godtycke.
- När det gäller frågan om betyg på examen fanns det ingen tydlig opinion för att införa det. Det svenska systemet är ju mycket tillåtande då alla typer av betyg tolereras. Skulle betyg på examen införas skulle ett behov av att omräkna betyg uppstå även i Sverige.

Slutsatser

En sammanfattning av kommentarerna från panelen, och seminariedeltagarna, kan vara att det nuvarande betygssystemet skapar uppenbara problem för mobilitet och att ett nationellt system vore önskvärt. Fler betygssteg ansågs också av de flesta underlätta för mobilitet. Avslutningsvis kommenterades att tidpunkten nu skulle kunna vara mogen för att på allvar ta upp en diskussion om betygen i den svenska högskolesektorn.

Dokumentation

Presentationer finns publicerade här

<http://www.uhr.se/sv/Internationellt/Bolognaprocessen/Bolognaseminarier/> Där kommer också filmerna publiceras.